

РЕЦЕНЗИЯ

ОТ

доц. д-р Бинка Иванова Котетерова-Добрева

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор”, област на висше образование – Изкуства, професионално направление 8.3 – Музикално и танцово изкуство, докторска програма – Теория и практика на изпълнителското изкуство

на

МИЛКО ВАЛЕНТИНОВ БОШНАКОВ

редовен докторант към катедра „Музика” при Факултета по изкуствата - Югозападен университет „Неофит Рилски” на тема:

„БЪЛГАРСКАТА ФОЛКЛОРНОПЕВЧЕСКА ТРАДИЦИЯ В ДОЛЕН И САТОВЧА

/характеристика и особености на изпълнителския стил/

Научен ръководител: проф д. н. Румен Потеров

Милко Валентинов Бошнаков е роден на 08.07.1991 г. в с. Сатовча. През 2014 г. придобива ОНС „Бакалавър” в специалност „Изпълнителско изкуство” при ЮЗУ „Неофит Рилски”, а през 2015 г. – ОНС „Магистър”, в специалност „Музикално възпитание и обучение” в същото висше училище. От 2017 г. е редовен докторант в катедра „Музика” по научната специалност 8.3 – Музикално и танцово изкуство, докторска програма – Теория и практика на изпълнителското изкуство.

Биографичните данни за Милко Бошнаков показват целенасочена образователна подготовка в областта на музикалния фолклор и музикалната изпълнителска практика. След завършване на средното си образование в НХГ „Св. Св. Кирил и Методий” в Благоевград, той се изиявява като успешен фолклорен изпълнител със собствен стил и маниер

на пеене, с интересен репертоар, с реализирани множество радио-телевизионни проекти и концертни изяви. Не закъснява и първият му самостоятелен албум със заглавие: „Любе, любе, първо любе” реализиран през 2018 г., в който са включени 13 песни от родния му Сатовчански край. Милко Бошнаков вече 10 г. е лице на фолклорния ансамбъл към Югозападния университет, в който българският песенен и танцов фолклор се представя в новаторски прочит, съхранявайки най-ценното от народопесенните традиции. От 2019 г. е преподавател по музика в ПГИ (Професионална гимназия по икономика) „Иван Илиев” в Благоевград.

Певческото изпълнителско изкуство, свързано с българския музикален фолклор, е онази част от българската култура, която я прави разпознаваема и ценена в света. Така българската народна песен - еднотонна или многотонна, поднесена от нейните съвременни изпълнители, се възприема едновременно и като една от най-старите и най-локални прояви на изкуството, в същото време като артефакт и ценност на споделеното културно наследство на човечеството. Именно **песенето „на високо” от селата Долен и Сатовча**, е една от най-старите прояви на съхранена автохтонност и вокална техника на изпълнение. Запазено и до днес като специфичен маниер на пеене, то представлява автентичен акцент в репертоарната политика на ансамбъл „Пирин” - Благоевград, и ансамбъл „Яне Сандански” - Гоце Делчев. Женската певческа група изпълняваща това уникално пеене „на високо”, е носител на **Хердерева награда за изворен фолклор** (1988), а през 2010 г. е вписана в Националната представителна листа на нематериалното културно наследство **„Живи човешки съкровища” – България**. Групата е номинирана за Представителния списък на нематериалното културно наследство на човечеството за **опазване на нематериалното културно наследство на ЮНЕСКО**.

Предложеният дисертационен труд на докторант Милко Бошнаков - „Българската фолклорнопевческа традиция в Долен и Сатовча” е много навременен и ценен с представянето на антифонния маниер на пеене и видовете песни, с възможността да допълва, разширява и систематизира разнородна информация, свързана със съхраняването и запазване автентичността на българският песенен фолклор. **Именно издирването на старинни песенни образци, изследването им, представянето им на съвременното поколение, вдъхването им на нов живот, прави разработката на Милко Бошнаков актуална и значима.** Тя се явява естествено продължение и сполучливо съчетание на теоретичната подготовка и на художественотворческата и изпълнителска дейност на докторанта.

Дисертационният труд на Милко Бошнаков съдържа: увод, три основни глави, заключение, библиография и шест приложения. Разработена е в общ обем от 286 страници, от които основният текст е 177 страници. Библиографията наброява 90 източници, а приложенията са представени в 101 страници. В края на всяка глава докторантът обобщава информацията в точни и конкретни **изводи**. Структурата отговаря на целта и поставените за решаване задачи, а дисертационният труд е фокусиран върху изследване на твърде актуален и значим проблем, за музикалната фолклористика.

Избраната **методика** на изследване при разработването на дисертационния труд се основава на общоприложимите на научното познание методи на наблюдение и анализ - системен, логически, аналитичен. Експертният и сравнителен анализ, индивидуалните и групови интервюта и анкети разширяват значително границите на докторантското изследване.

В Увода Милко Бошнаков обстойно е мотивирал интереса си към съответния научен проблем, изхождайки от съвременните насоки, което

определя и формулира **целта** на дисертационното изследване. Цитирам: *„Да се представят и разкрият характерните особености на многогласната фолклорнопевческа традиция в селата Долен и Сатовча, като се проследят процесите, свързани с нейното съхранение и приемственост между поколенията и издирят, дешифрират и систематизират песни, неизследвани до момента от етномузиколозите”*. (с. 7). Уводът успешно изпълнява и своето предназначение – да докаже, че избраната тема заслужава конкретния изследователски фокус, както и да установи отправните точки за провеждането на емпиричното изследване. Реализираните задачи във връзка с поставените цели са ясно обосновани и обобщени в **заключението**. Дисертационният труд има убедително определена парадигмална определеност.

В първа глава докторантът представя обширна информация за географското разположение на селата намиращи се в Пиринска фолклорна област и прави подробен исторически анализ на миграционните процеси и преселвания от края на 19 и началото на 20 век, оказали силно влияние на фолклорните традиции в Пиринския край. Цитирам: *„...особено тези след 1912 г., свързани със заселването на огромен брой бежанци в различни селища на района е в основата на определени процеси на културно преплитане, намиращо изражение в различните форми на взаимодействие и взаимопроникване между местния и привнесен фолклор*. (с. 21)

Докторантът Милко Бошнаков дава подробни/пояснителни сведения за съвместното и дългогодишно съжителство на двете основни конфесионални общности: българи-християни и българи-мюсюлмани, което по никакъв начин не влияе и не променя музикалния фолклор и традиции на местното население, напротив - едногласното и многогласно пеене запазват своя облик, а „феномена” пеене „на високо”, срещащо се само тук, успява да запази своята яркост и самобитност и да достигне до наши дни.

Във Втора глава, която е централна и най-съществена по отношение на своите приносни моменти, са проследени теренните изследвания на българските етномузиколози: Ангел Букорещлиев, Иван Кюлев, Илия Манолов, Тодор Тодоров, Елена Стоин, Елена Кутева. Обект на авторския интерес е научната експедиция WebFolk (в състав: Елисавета Вълчинова-Чендова, Росица Драганова, Иванка Влаева). В тази глава е представен структурен анализ на песните от трите вида: „на високо”, „на ниско” и „комбинирано” многогласно пеене, както и често срещаното традиционно едногласно пеене. Милко Бошнаков насочва нашето внимание към мирното съжителство на двете основни групи българи-християни и българи-мюсюлмани, което не оказва промяна или превес (от последните) над местния фолклор, а по-скоро е музикална амалгама на двете общности. Той отделя специално място на огромния принос, свързан с пеенето „на високо”, на фолклориста-етномузиколог Райна Кацарова, която в средата на миналия век (1952), първа забелязва и записва това специфично, четиригласно и никъде несрещано по рода си пеене и прави своя задълбочен анализ. Не остават неотразени от докторанта изключително ценните и задълбочени изследователски проучвания на фолклориста-етномузиколог –Николай Кауфман. В тях Кауфман достига до извода, че цитирам: *„Навлизането на песни от различни песенни области е обогатило и разнообразило местния фолклор, като обаче не е променило основния песенен стил – двугласното пеене”* (с. 47). Отразени са и неговите наблюдения, че макар и многогласното пеене „на високо” да се изпълнява само от българите християни, като цяло, пиринската песен изпълнявана от българите мюсюлмани не се различава и не излиза от специфичните характерни особености за този край. Еднакви са общите белези и певчески похвати на песните и на двете конфесионални групи по отношение на: структура, метроритмически особености, ладова

устойчивост, тонов обем, функция и една малка разлика изразяваща се в замяната на българските имена с турски.

Прави впечатление отразяването в дисертационния труд и предложението на етномузиколога Лозанка Пейчева, цитирам: *„за включване на „високото пеене” към Представителната листа на нематериалното културно наследство на ЮНЕСКО,* (с. 50), направено с цел да се запази и съхрани за следващите поколения това уникално и „феноменално” пеене „на високо”.

В своята разработка Милко Бошнаков прилага изпитаните изследователски методи на известните български фолклористи, а именно - **намиране, записване, дешифриране и анализиране на непознати народни песни** (4 двугласни и 1 комбинирана) от Долен (2) и Сатовча (3). Това са: двугласните „Стоянке мър майчина дъщеро”, „Любе ле, любе хубаво”, „Малка мома двори мете” и комбинираната: „Дафино, Дафино”. А песента „Залверо, мъри, бела кадъно”, създадена по истински случай, вече е записана и реализирана като аудио-видео продукт от докторанта. Имайки предвид вокалните качества и възможностите на Милко Бошнаков, аз бих му препоръчала да запише тези и още много песни от Долен и Сатовча. Би било добре да създаде своя вокална група и да обучи млади хора, за да се продължи традицията на това уникално старинно антифонно пеене „на високо”.

В трета глава, детайлно е представена цялата изпълнителска, звукозаписна, издателска и концертна дейност, свързана с участие на носителите и изпълнителите на това уникално пеене, поддържано от читалищното настоятелство в с. Сатовча, в ансамблите „Пирин” – Благоевград и Неврокопски ансамбъл за народни песни и танци: „Яне Сандански” – Гоце Делчев. Чрез задграничните концерти на професионален ансамбъл Пирин и солистката в него Мария Томова, пеенето „на високо”, цитирам: *„се интегрира в световния културен*

поток”. А задачата на ансамбъл „Яне Сандански” и участващите в него сатовчански певици Мария Самарджиева, сестрите Мария и Васка Коджаманови е, цитирам: *„да издирва, съхранява и пресъздава фолклорните традиции от Неврокопския фолклорен район*”. И в двата ансамбъла, макар и с различна програмна политика и статут, пеенето „на високо” намира място като автентичен артефакт сред майсторските обработки на Кирил Стефанов. В местния самодееен ансамбъл „Яне Сандански”, представено в чистия му вид, това пеене докосва в дълбочина сетивата на жителите на Пиринския край, и по-специално - на хората от Гоцеделчевския район. Изводите в края на трета глава са донякъде тъжни, но поправими. Младото поколение, чийто представител е докторантът, трябва да продължи певческата традиция и да я обогати с нов изпълнителски прочит.

Литературният обзор в разработката е направен на базата на много и различни източници, с което Милко Бошнаков разкрива задълбоченият си и траен интерес към изследваната проблематика.

Авторефератът на дисертационния труд изцяло отговаря на неговата същност и структуриране като представя всички негови най-важни страни. Трите публикации са достатъчни съгласно ЗРАСРБ, и отразяват основни съдържателни аспекти от развитието и концептуалността на дисертационния труд и несъмнено са изиграли важна роля за достигането до верни заключения и изводи в него.

В заключение бих обърнала внимание върху изчерпателната информация на научната разработка в исторически и географски аспект. Методите използвани от докторанта като наблюдение, индивидуално и групово интервю, анкета, са разработени и анализирани компетентно, задълбочено и детайлно.

Разглежданата докторска дисертация е важно изследване за съвременното състояние на това уникално по рода си пеене „на високо”,

завещано от нашите предци. Днес от нас зависи да го запазим и съхраним за бъдещите поколения.

Въз основа на изложените аргументи, потвърждаващи безспорните качества на проведеното теоретико-емпирично изследване, отчитам приносния характер на труда, и убедено предлагам на научното жури да присъди на Милко Валентинов Бошнаков научната и образователна степен „доктор” по научната специалност 8.3 – Музикално и танцово изкуство.

07.03.20 г.

Благоевград

Рецензент:.....

Доц. д-р Бинка Котетерова-Добрева